

POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Téma: Hraničnosť ako kultúrny a kritický idióm – Inbetweenness as a Cultural and Critical Idiom

Autor: Mgr. Alena Smiešková, PhD.

Oponent: Doc. PaedDr. Jana Waldnerová, PhD.

Náročnosť spracovania riešenia problematiky práce:

Autorka predkladanej habilitačnej práce si kladie vysoké ciele: definovať a identifikovať hraničnosť ako kultúrny idióm. Predkladaná práca je napísaná esejistickým štýlom a zostavená z piatich nezávislých kapitol, ktoré spája spoločná téma a autorka ju odкрýva prostredníctvom literárnych a filmových diel druhej polovice dvadsiateho a začiatku dvadsiateho prvého storočia. V teoretickej oblasti práca čerpá hlavne z textov filozofov postmodernizmu J. F. Lyotarda, J. Baudrillarda, M. Petříčka, literárnych teoretikov I. Hassana, B. McHalea F. Jamesona a H. K. Bhabu.

Autorka charakterizuje hraničnosť ako stav „medzi“, medznú existenciu v zmysle stretu reálneho, realistického s nadreálnym, či nemožným, alebo nevyhoviteľným z hľadiska logiky a možností aktuálneho sveta, ktoré je v umení reprezentované napríklad na verbálnej úrovni. V prvej kapitole, ktorú by sme mohli považovať za istý úvod do vytýčenej oblasti, píše o neprezentovateľnosti (the unrepresentable), ako o jednom zo znakov hraničnosti, pričom vychádza najmä z Lyotardovej estetiky vznešeného (sublime).

V poradí druhá kapitola sa venuje románu *Lolita* Vladimíra Nabokova, histórii jeho vnímania čitateľmi, teoretikmi a interpretácii diela. V názve kapitoly autorka hovorí o hravosti a nerozhodnosti (undecidability), ktoré vstúpili do amerického románu v šesťdesiatych rokoch minulého storočia spolu s rozširovaním naratívnych techník o rôzne estetické prvky a postupy. V prípade románu *Lolita* nachádza nejednoznačnosť z hľadiska vysokého a nízkeho umenia, tiež v ontologickom statuse Humberta Humberta, hlavného protagonistu, ktorý osciluje medzi fantáziou a realitou, teda medzi fiktívnym a fikčným svetom. Trochu rozpačito pôsobí záver kapitoly, kde autorka prekvapivo zvažuje možnosť, či by postava Humberta Humberta mohla byť medzissvetovou totožnosťou, ktorá je literárnou reprezentáciou autora.

V tretej kapitole sa autorka zameriava na hraničné situácie z hľadiska ľudskosti a etiky konania jednotlivca, na situácie, ktoré menia význam slov. Takéto situácie nachádza v dielach s tematikou holokaustu. Prorovnaním scén zo slovenského filmu *Obchod na korze* so situáciou

v poviedke Philipa Rotha *Eli the Fanatic* dokazuje tvrdenie o zlyhaní jazyka ako prostriedku reprezentácie kolízie dvoch (viacerých) svetov (kultúr) v rámci jedného diela. Ďalším spôsobom je irónia a nadhľad, ktoré nachádza v Rothovom románe *Ghost Writer* a talianskom filme *Život je krásny*. Autorka zmieňuje rozporuplné prijatie filmu, a to pre komediálne stvárnenie témy, ktoré sa na prvý pohľad javí ako hanobenie. Tu si však dovoľím poznamenať, že v histórii slabých a utláčaných bol humor často jediným prostriedkom, zbraňou a tiež liekom pomáhajúcim prežiť a vydržať. V tomto duchu vnímam aj Beniniho film. Je to smutný humor a jeho harlekýn, dovoľujem si použiť autorkino prirovnanie, je síce veselý, ale stále má v očiach slzy, hoci ich nevidíme. Dokonca to nie je ani harlekýn, ale skôr pierot, alebo „schlemiel“ ved' napokon zomiera. Tretia a štvrtá kapitola sa venujú prezentovateľnosti neprezentovateľného, a to najmä hĺbke či už individuálnych ľudských tragédií, alebo tragédií národov (holokaust, otroctvo, stret tradičných kultúrnych kódov s novými, atď.) ktoré je ťažko definovať a opísať v celej ich hĺbke a škále bolesti. Ako niečo také opísať, keď naše vnímanie, skúsenosť i predstavivosť sa líšia a často nemáme ani dostatok slov. Okrem toho musíme brať do úvahy vzdialenosť osobného a neosobného vyjadrenú vetou: Nikto nevie, ako trpím, ktorá hovorí o bolesti osobne prežitej v opozícii so vzdialenou, osobne neprežitou. Je tu však jeden, možno nie dostatočný, ale účinný spôsob, ktorému sa venuje aj autorka, implicitne naň poukazuje v celej práci a najmä vo štvrtej kapitole (*Beloved*): sú to príbehy, ich rozprávania, ktoré znovu získalo na význame v postmodernom románe. Vzhľadom na rešpektovanú pluralitu sú to už aj príbehy porazených, marginalizovaných a umlčovaných, ktoré síce nemusia byť autentické, ase sa stať mohli a pravdepodobne sa aj niekomu stali.

Filmy mexického režiséra Gonzáleza Inarritu (*Amores Perros*, *Beautiful*) oplývajúce charakteristickou poetikou pretavenou do obrazov a ojedinelým stvárnením látky tvoria jadro interpretácií v poslednej časti práce. Alena Smiešková v nich veľmi úspešne analyzuje autorove naratívne stratégie vyjadrenia situácií (metalepsu, koláž), v ktorých protagonista zažíva neopísateľný stav bytia na hranici večnosti, keď sa ľudské bytie stretáva s nadreálnym, s božským.

Prínos práce

Práca Aleny Smieškovej sa zamerala na identifikovanie spôsobov prezentovateľnosti neprezentovateľného a hraničný stav existencie v dielach súčasných autorov, odkrývanie ich stratégií vyrovnania sa s ťažko stvárniteľnými témami, ktoré zvyčajne boli a v niektorých prípadoch aj sú z rôznych príčin odmietané, tabuizované, prijímané

s nepochopením. Ich zásadné autorské princípy vyjadrenia nachádza v irónii, paradoxe, juxtaopozícii, postave harlekýna dosadenej do nesúrodého prostredia – koláži, montáži, metalepse.

Celkové hodnotenie práce a explicitné vyjadrenie návrhu na udelenie/neudelenie vedecko-pedagogického titulu docent

Práca sa zameriava na príbehy marginalizovaných skupín a prostredníctvom nich predstavuje novú optiku zobrazovania hĺbky ich príbehov, ktoré sú charakteristické nielen tragédiou, ale aj inakosťou a ontologickou nerozhodnosťou, a tak odkrýva v našej oblasti nový akademický diskurz. A. Smiešková vcelku úspešne zvládla úlohy, ktoré sa kladú na habilitanta, a preto ju navrhujem pripustiť k obhajobe a po úspešnom obhájení udeliť titul docent v študijnom odbore: 2.1.32 cudzie jazyky a kultúry.

Nitra, 29. 05. 2015

Doc. PaedDr. Jana Waldnerová, PhD.
FF UKF Nitra